

Ruben Willaert
restauratie & archeologie

Ommegangsdreef (Meulebeke, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2016G27

Juli – december 2016

Melding

BUREAUONDERZOEK (FASE 0)

DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Janiek De Gryse, Clara Thys, Wouter Van Goidsenhoven, Joren De Tollenaere
Wetenschappelijke begeleiding: Dieter Demey

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2016

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

Deel 1: Resultaten van het bureauonderzoek	5
1.1 Beschrijvend gedeelte	5
1.1.1 Administratieve gegevens	5
1.1.2 Juridische context	7
1.1.3 Randvoorwaarden (enkel in geval van uitgesteld traject) Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.	
1.1.4 Onderzoekskader	7
1.1.5 Ruimtelijke situering	8
1.1.6 Geplande ingrepen en hun impact op het bodemarchief	9
1.1.7 Archeologisch potentieel	10
1.1.7.1 Methode	10
1.1.7.2 Fysisch geografische situatie	10
1.1.7.3 Bekende archeologische vindplaatsen	10
1.1.7.4 Archeologische indicatoren en cultuurhistorisch kader	10
1.1.7.5 Verstoringshistoriek	11
1.2 Assessmentrapport	12
1.2.1 Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens	12
1.2.1.1 Traditionele landschappenkaart (geomorfologie)	13
1.2.1.2 Geologie	14
1.2.1.2.1 Tertiair	14
1.2.1.2.2 Quartair	15
1.2.1.3 Bodem	16
1.2.1.3.1 Bodemtypes	16
1.2.1.3.2 Bodemerosie	17
1.2.1.4 Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHMV) en hoogteverloop	18
1.2.1.5 Hydrografie	20
1.2.2 Gekende archeologische waarden	21
1.2.2.1 Historisch en cartografisch onderzoek	21
1.2.2.1.1 Historische achtergrond	21
1.2.2.1.2 Historische kaarten	23
1.2.2.1.3 Huidige gebruik en verstoringen	28
1.2.2.2 Beschrijving van de gekende archeologische waarden	30
1.2.2.3 Projectgebied gesitueerd ten aanzien van zijn landschappelijk en culturele kader	33
1.3 Conclusie en syntheseplan	34

1.3.1	Samenvatting t.a.v. gespecialiseerd publiek	35
1.3.2	Samenvatting t.a.v. niet gespecialiseerd publiek	35
Deel 3:	Bibliografie.....	36

FIGURENLIJST (2016G27)

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (bron: Geopunt).....	6
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart en aanduiding op de kaart van België (bron: Geopunt).....	6
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2015 (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de traditionele landschappenkaart (bron: Geopunt).....	13
Figuur 5: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (bron: Geopunt).....	14
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (bron: Geopunt).....	15
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de bodemkaart (bron: Geopunt).....	16
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart per perceel (2016) (bron: Geopunt).....	17
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op de Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (bron: Geopunt)....	18
Figuur 10: Hoogteverloop van het projectgebied (van noord naar zuid) volgens de profiellijn weergegeven op het DHMV (bron: Geopunt).....	19
Figuur 11: Projectgebied weergegeven met de verschillende waterlopen en het DHMV op de achtergrond (bron: Geopunt).....	20
Figuur 12: Ter Borch, Sanderus, 1641 (Bron: Heemkundige Kring Molenbeke).....	22
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	23
Figuur 14: Detailweergave van het projectgebied op de Ferrariskaart 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	24
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).....	25
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).....	26
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart 1842-1879 (Bron: Geopunt).....	27
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomer, 1971 (Bron: Geopunt).....	28
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomer, 1979-1990 (Bron: Geopunt).....	29
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winter, 2000-2003 (Bron: Geopunt).....	29
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winter, 2015 (Bron: Geopunt).....	30
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België met aanduiding van de CAI-polygonen (Bron: Geopunt).....	31
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de middenschallige orthofoto (zomeropnamen), 2015 t.a.v. zijn cultuurhistorisch kader (Bron: Geoportaal).....	33

TABELLENLIJST (2016G27)

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.	5
Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.....	12
Tabel 3: Overzicht van de historische situatie van de historische kaarten.....	27
Tabel 4: Overzicht van de aanwezige CAI.	31

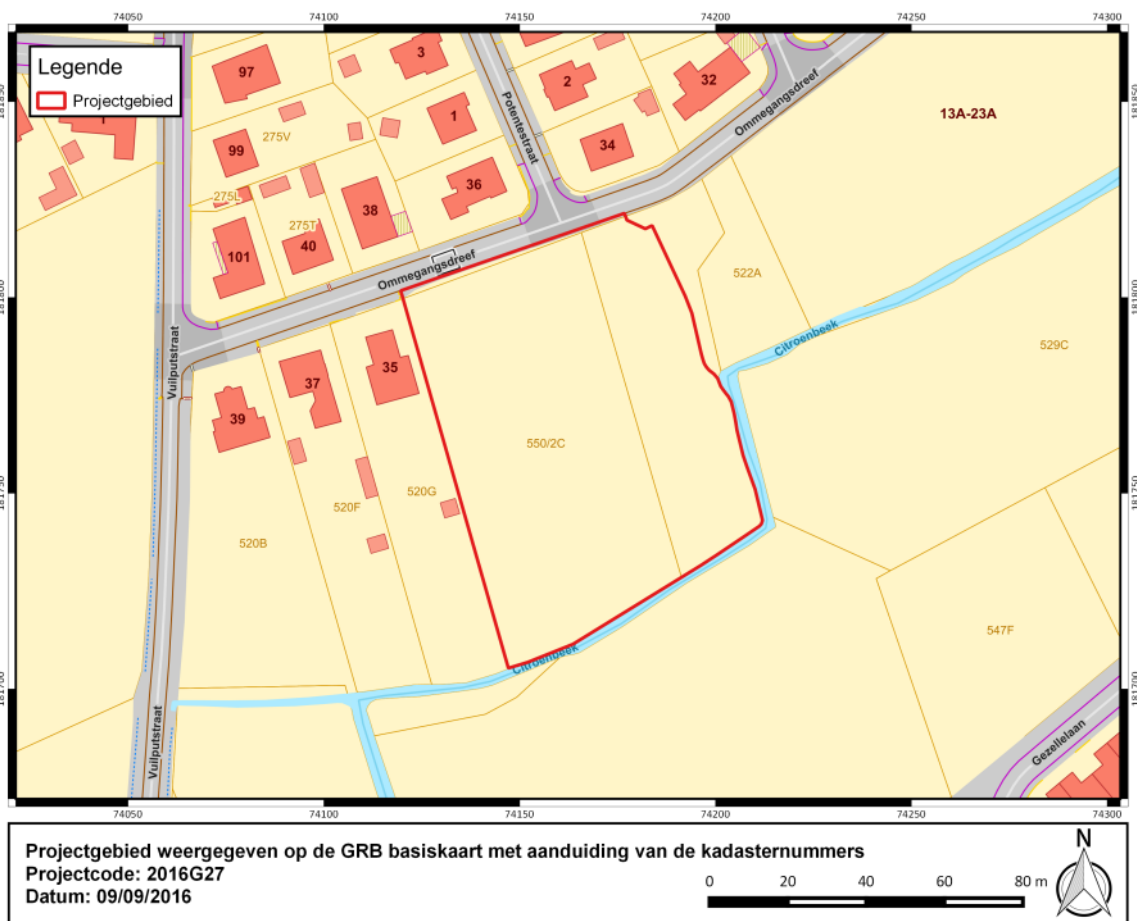
Deel 1: Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

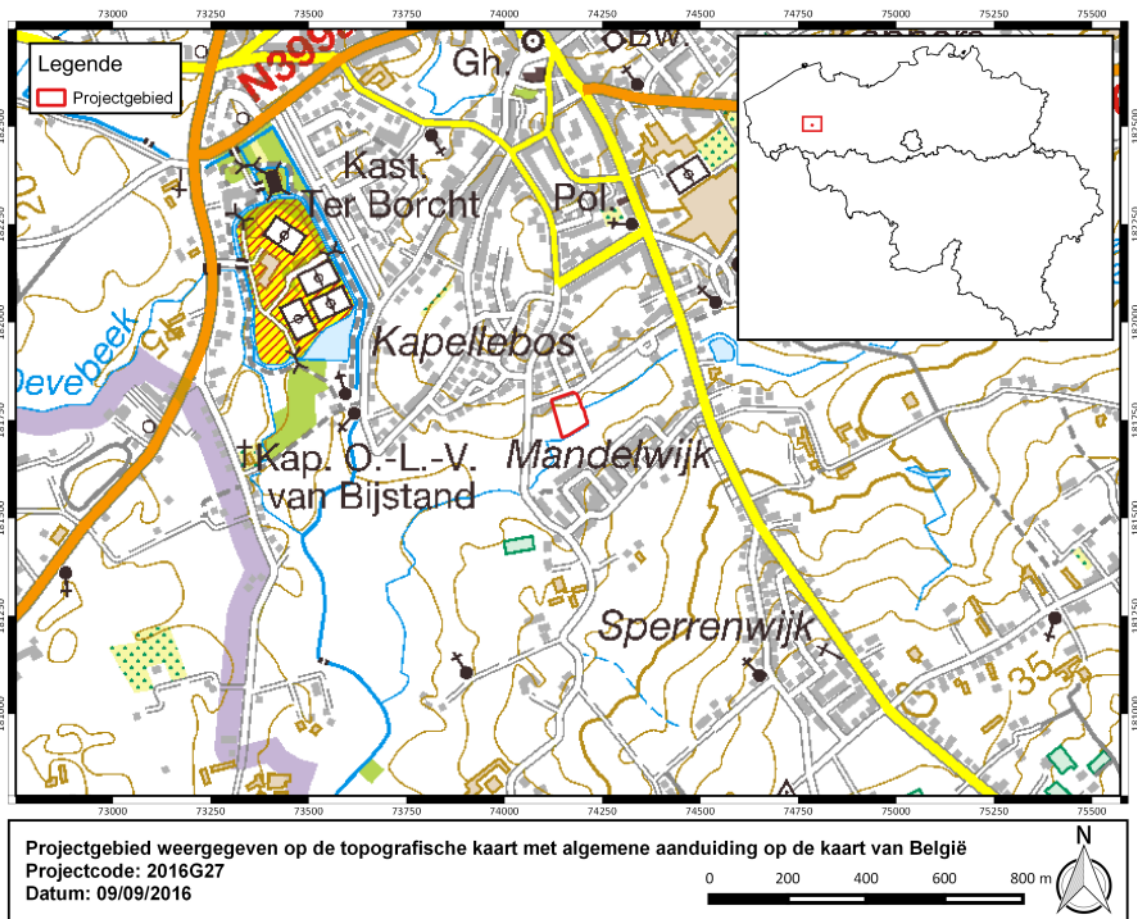
1.1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) Projectcode	2016G27	
b) Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan	/	
c) De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog	Janiek De Gryse OE/ERK/Archeoloog/2015/00043	
d) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Meulebeke
	Deelgemeente	/
	Postcode	8760
	Adres	Ommegangsdreef
	Toponiem	Ommegangsdreef
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 74075 Y _{min} = 181700 X _{max} = 74258 Y _{max} = 181827
e) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	1 ^{ste} afdeling, sectie E, nrs. 550c en 521c Figuur 1	
f) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
g) De begin- en einddatum van de uitvoering van het onderzoek	Juli – december 2016	
h) De relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed die van toepassing zijn op het onderzochte gebied, de eventuele archeologische site en het onderzoek zelf	Bureauonderzoek	
i) Overzichtsplan met afbakening van verstoorde zones	nvt	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart en aanduiding op de kaart van België (bron: Geopunt).

1.1.2 Juridische context

Het projectgebied bevindt zich volgens het gewestplan enerzijds in een zone bestemd als woonuitbreidingsgebied (het noordelijke deel), anderzijds in een zone bestemd als groengebied (het zuidelijke deel). Het projectgebied bevindt zich noch in een archeologische site, noch in een vastgestelde archeologische zone, noch in een gebied waar geen archeologie te verwachten valt.

Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande verkavelingsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt ca. 6700m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.1.3 Onderzoekskader

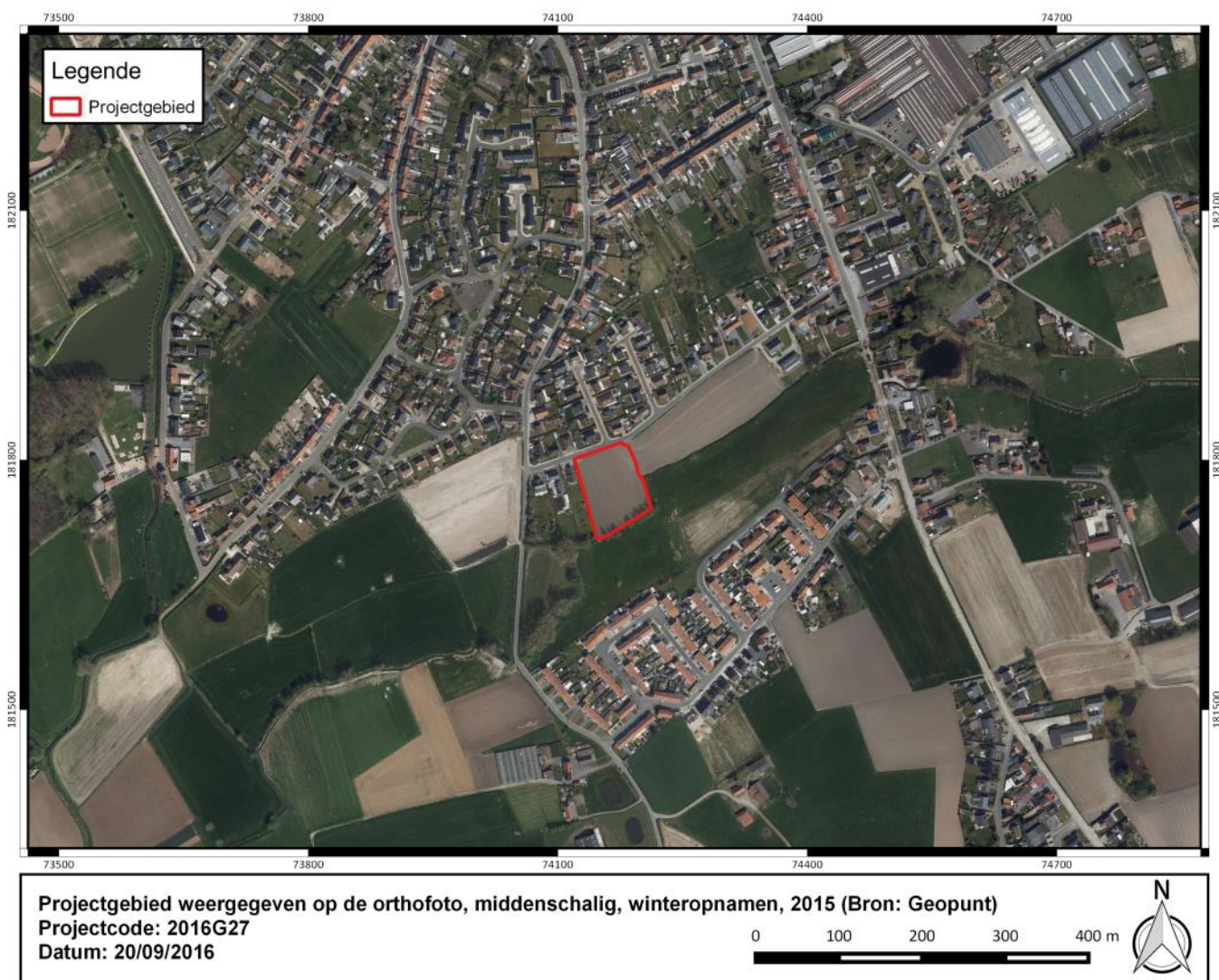
Aanleiding van onderhavig bureauonderzoek vormt de geplande realisatie van een verkaveling. Het projectgebied wordt in deze studie Meulebeke Ommegangsdreef genoemd.

Met onderhavig bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een bekrachtigde archeologienota en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

Het archeologisch vooronderzoek betracht vooreerst archeologische artefacten en sites op te sporen binnen de grenzen van projectgebied Meulebeke Ommegangsdreef. Finaal formuleert het archeologisch vooronderzoek een beargumenteerde inschatting van het potentieel voor kennisvermeerdering van eventueel aanwezige archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied en hoe hiermee om te gaan in het kader van de planuitvoering.

Er werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd binnen de grenzen van het plangebied.

1.1.4 Ruimtelijke situering

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2015 (Bron: Geopunt)

Het projectgebied is gelegen in Meulebeke, West-Vlaanderen, ca. 1 km ten zuiden van de dorpskern. De locatie grenst in het noorden aan de Ommegangsdreef. Ten westen van het gebied loopt de Vuilputstraat. Ten noorden van het projectgebied wordt de Ommegangsdreef gekruist door de Potentstraat. Ten zuiden van de locatie stroomt een waterweg.

1.1.5 Geplande ingrepen en hun impact op het bodemarchief

Onderhavig project omvat het realiseren van een verkaveling van ongeveer 6 loten en het voorzien van de daartoe nodige infrastructuur. Er wordt de nodige wegenis voorzien, mede met een gescheiden rioleringsstelsel, waarbij het oppervlaktewater wordt gebufferd in een wadi, alvorens vertraagd en geknijpt af te voeren naar de afwaarts gelegen beek.

In zuiden van het projectgebied wordt een wadi aangelegd (diepte 0.5m); zie plan.

Voor plannen, zie bijlage.

1.1.6 Archeologisch potentieel

1.1.6.1 Methode

Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

1.1.6.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen. De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad van het archeologische erfgoed. Het projectgebied Meulebeke Ommegangsdreef wordt gekenmerkt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom heeft het bureauonderzoek als bijkomend doel de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied te kennen. Daarvoor wordt bijzondere aandacht besteed aan de relevante ecologische en aardkundige gegevens en bronnen.

Volgend kaartmateriaal werd geconsulteerd t.b.v. de aardkundige analyse van de projectlocatie:

- Tertiair geologische kaart van Vlaanderen
- Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart
- Geomorfologische kaart

1.1.6.3 Bekende archeologische vindplaatsen

Dit wijst op vindplaatsen waar de fysieke neerslag van menselijke activiteiten uit het verleden reeds werd vastgesteld en gedocumenteerd. Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het projectgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed geraadpleegd.

1.1.6.4 Archeologische indicatoren en cultuurhistorisch kader

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties.

Om bij deze casus inzicht te verwerven over de archeologische indicatoren in het plangebied werd onderstaand historisch kaartmateriaal geanalyseerd:

- Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgenomen op initiatief van de graaf de Ferraris (1771-1778)
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1841
- Vandermaelenkaart (1846-1854)
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp (1842-1879)

Op basis van dit kaartmateriaal kan het landgebruik vanaf de tweede helft van de 18de eeuw vastgesteld worden en de eventuele gevolgen ervan op het archeologisch bodemarchief ingeschat worden.

Deze gegevens werden aangevuld met informatie afkomstig uit archeologische en historische literatuur, daarnaast is ook gebruik gemaakt van data over de lokale toponymie en geschiedenis.

De keuze van de bronnen is gebaseerd op graad van relevantie en toegankelijkheid.

Om het cultuurhistorische kader van het projectgebied in kaart te brengen, werd het kaartmateriaal beschikbaar op Geoportaal geconsulteerd.

1.1.6.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van de planlocatie bepaalt in belangrijke mate de gaafheid en bewaringsgraad van het archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, verslagen van bodemonderzoeken of informatie uit de aardwetenschappelijke kaarten een grote rol spelen bij het correct inschatten van de aanwezigheid en van de bewaringstoestand van de archeologische resten.

1.2 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

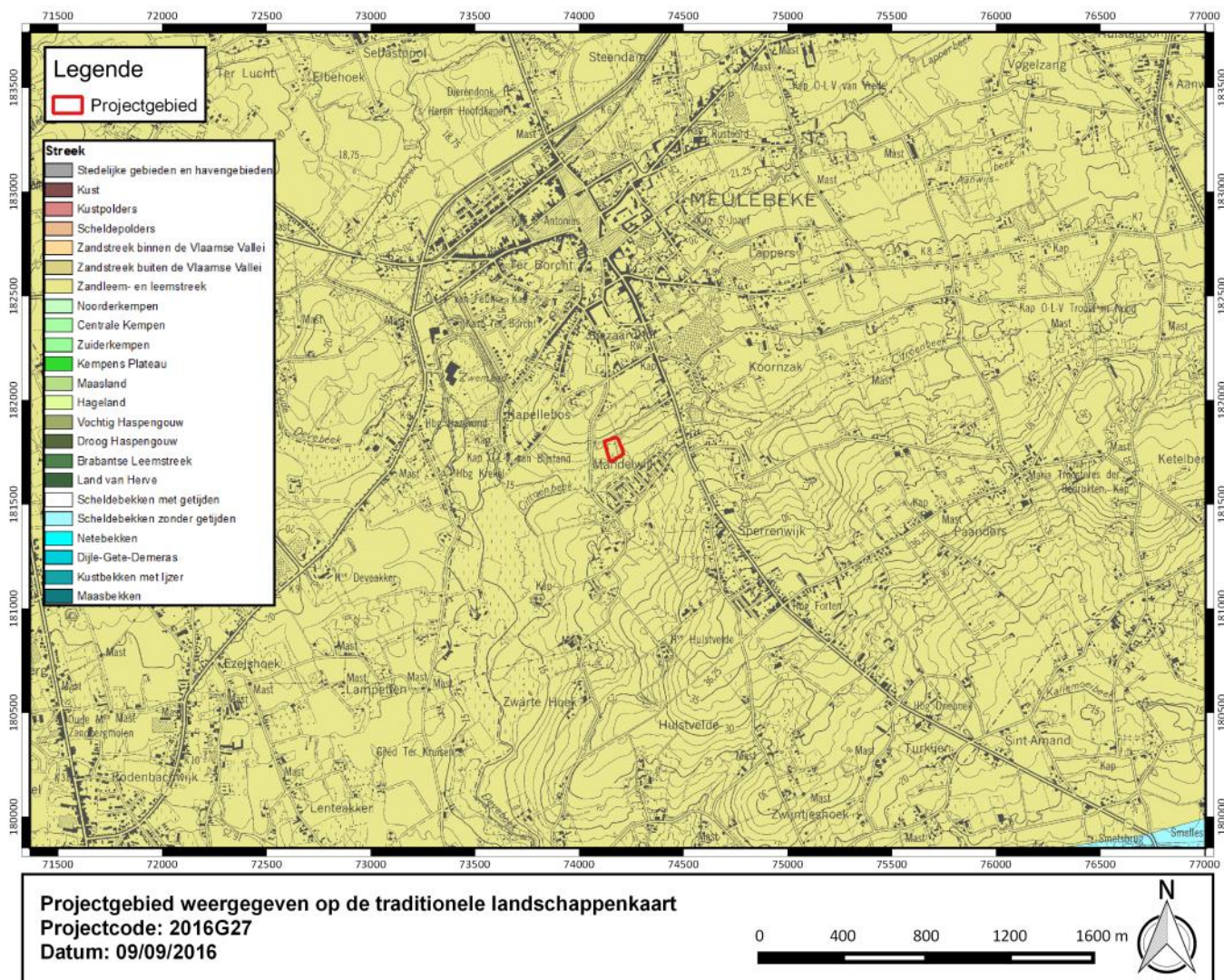
1.2.1 Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	Informatie
Traditionele landschappenkaart	Zandleem- en leemstreek
Tertiair	Lid van Aalbeke (Formatie van Kortrijk)
Quartair	Type 1: Eolische afzetting Type 1a: Fluviatiele afzetting/eolische afzetting/fluviatiele afzetting
Bodemtypes	Sc(h), Sdp, s-Eep
Potentiële bodemerosie	Zeer laag
Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen	Gemiddelde hoogte ca. 17 m TAW
Hydrografie	Leiebekken (Devebeek) Rivieren: Citroenbeek, Devebeek, Oude Devebeek, Lapperbeek, Dierdonckouterbeek en Vlissingbeek

1.2.1.1 Traditionele landschappenkaart (geomorfologie)

Het projectgebied ligt in de Zandleem- en leemstreek.

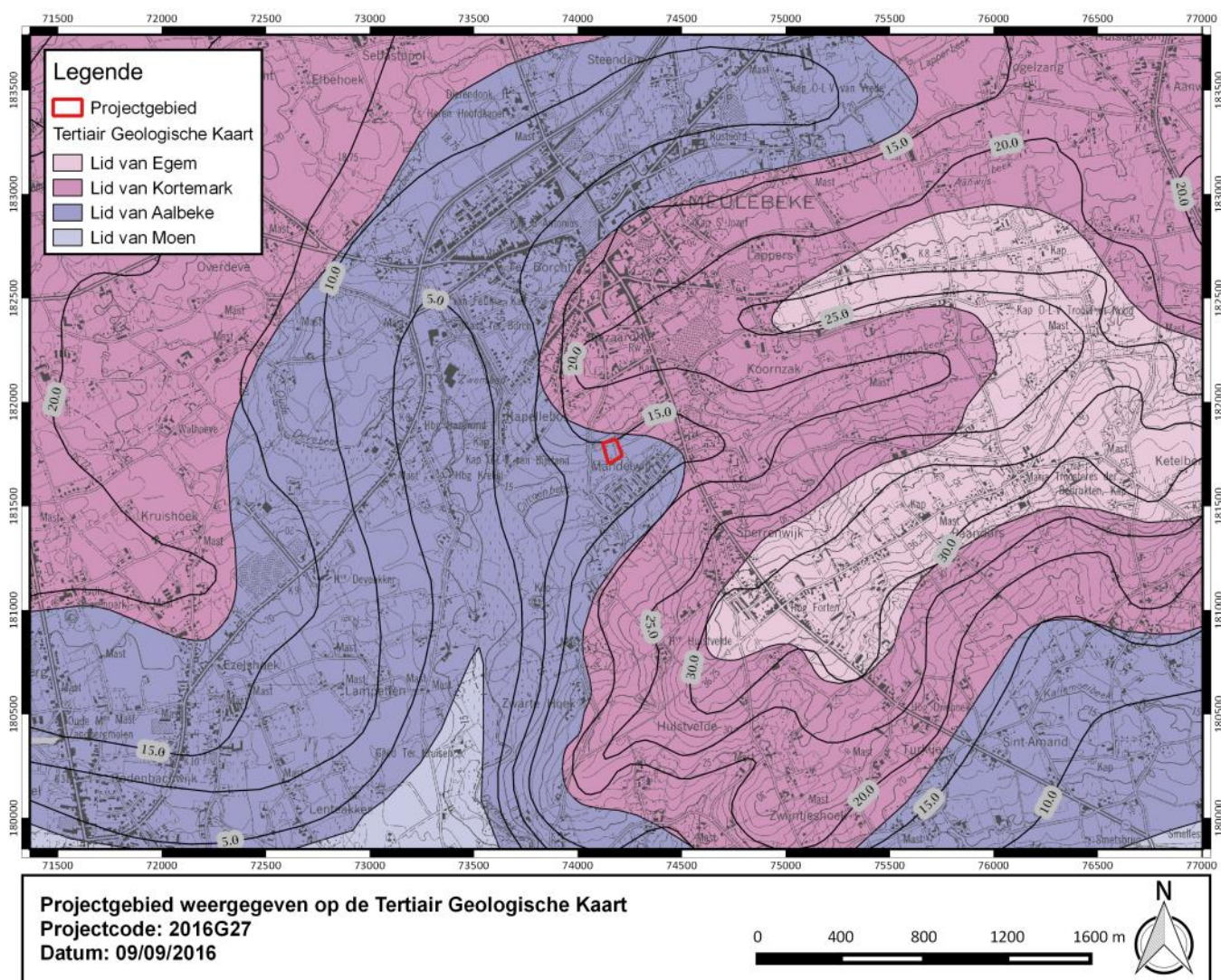
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de traditionele landschappenkaart (bron: Geopunt).

1.2.1.2 Geologie

1.2.1.2.1 Tertiair

Het projectgebied bevindt zich in het Lid van Aalbeke (Formatie van Kortrijk). Deze formatie bestaat hoofdzakelijk uit mariene kleiige sedimenten die weinig macrofossielen bevatten en is de eerste afgezette formatie van het Vroeg-Eoceen (54,8 Ma – 49,0 Ma). Over het algemeen worden de afzettingen siltiger of zandiger (ondieper afzettingmilieu) naar het zuidoosten toe en homogeen kleiiger naar het noorden en noordoosten toe (dieper afzettingmilieu). De Formatie van Kortrijk wordt ingedeeld in vier leden; van onder naar boven: het Lid van Mont-Hérubu, het Lid van Saint-Maur, het Lid van Moen en het Lid van Aalbeke. Het Lid van Mont-Hérubu rust op de Groep van Landen.

Het Lid van Aalbeke is een fijnsiltige homogene klei, afgezet in een rustig open-shelf milieu. Het manifesteert zich vaak als een grijze plastische klei die soms fossielen, zandsteenconcreties en laagjes grijs zand bevat. Deze klei wordt uitgebraat voor vervaardiging van bakstenen, dakpannen en siertegels.¹

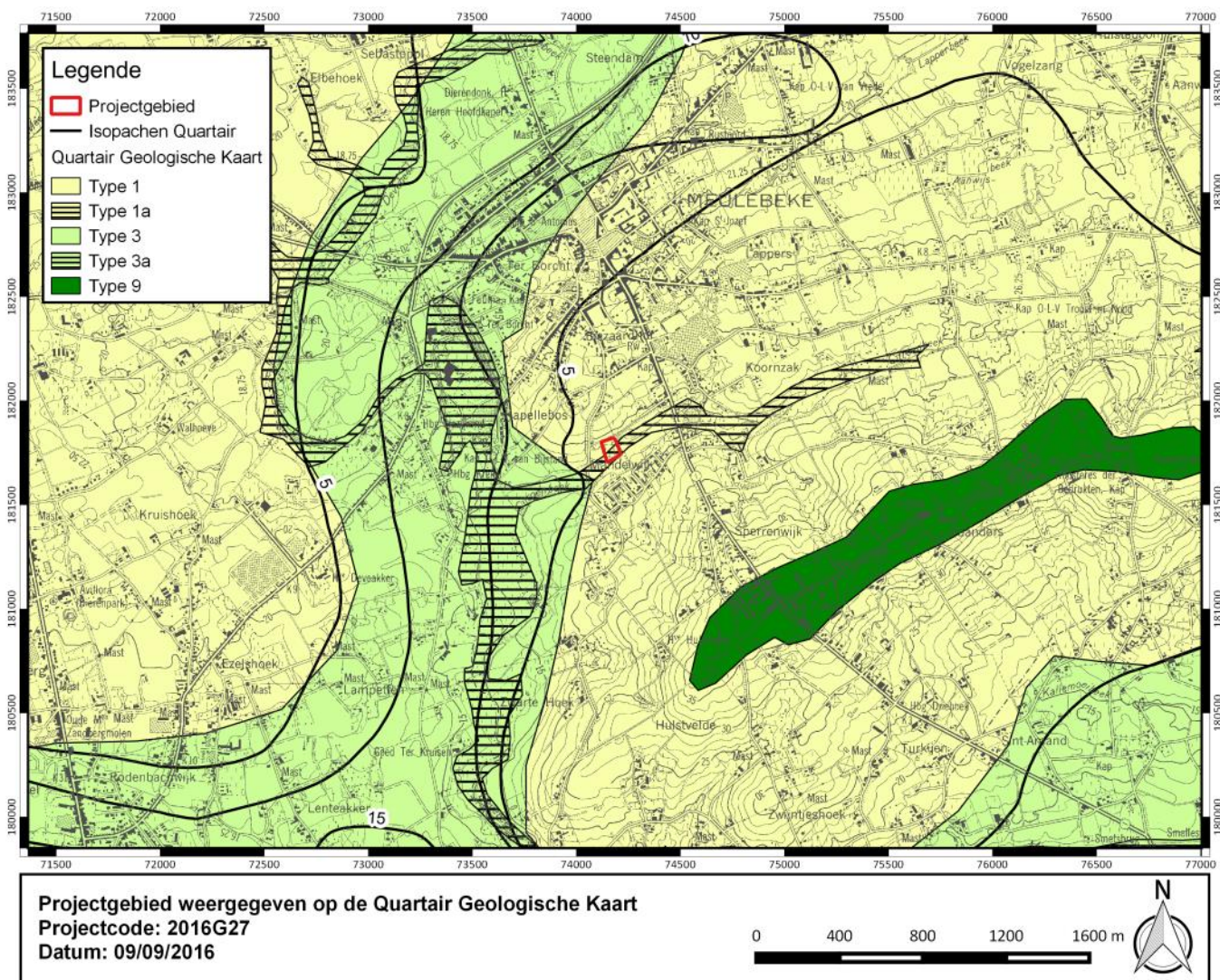
Figuur 5: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (bron: Geopunt).

¹ Jacobs, et al., 1999

1.2.1.2.2 Quartair

Er komen twee quartaire types voor binnen het projectgebied: **Type 1** en **Type 1a**. Het **Type 1** bestaat uit een pakket eolisch afgezet zand tot silt van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen, 126 ka – 11,7 ka) tot mogelijk Vroeg-Holoceen. In het eolisch pakket kunnen er hellingsafzettingen van het Quartair aanwezig zijn.

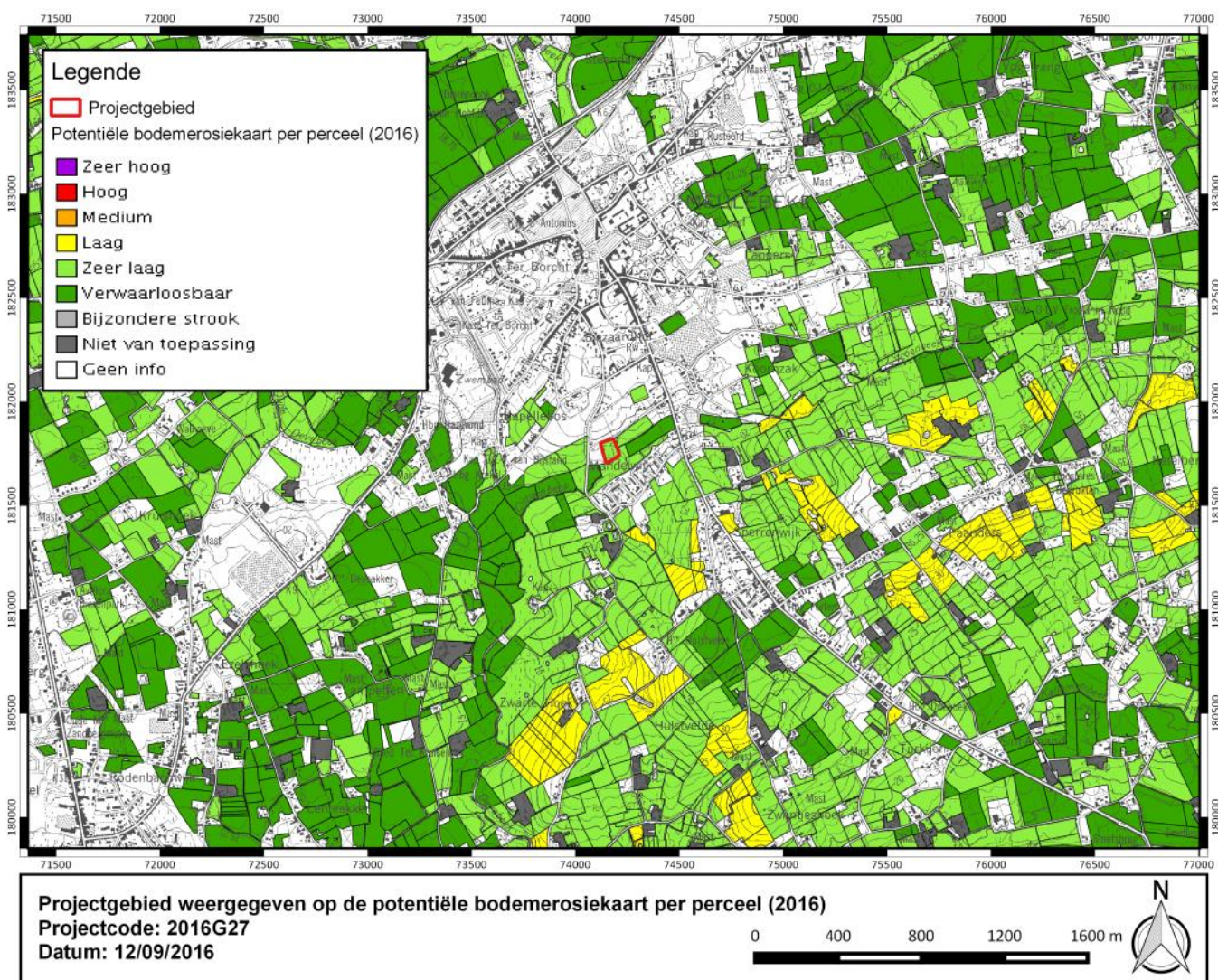
Het **Type 1a** bestaat uit een fluviatiele afzetting als basislaag van het Weichseliaan gevolgd door het eolisch afgezet zand tot silt van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen met eventueel hellingsafzettingen. De top bestaat uit een fluviatiele afzetting (organochemisch en perimarien inclusief) van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan).

Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (bron: Geopunt).

1.2.1.3.2 Bodemerosie

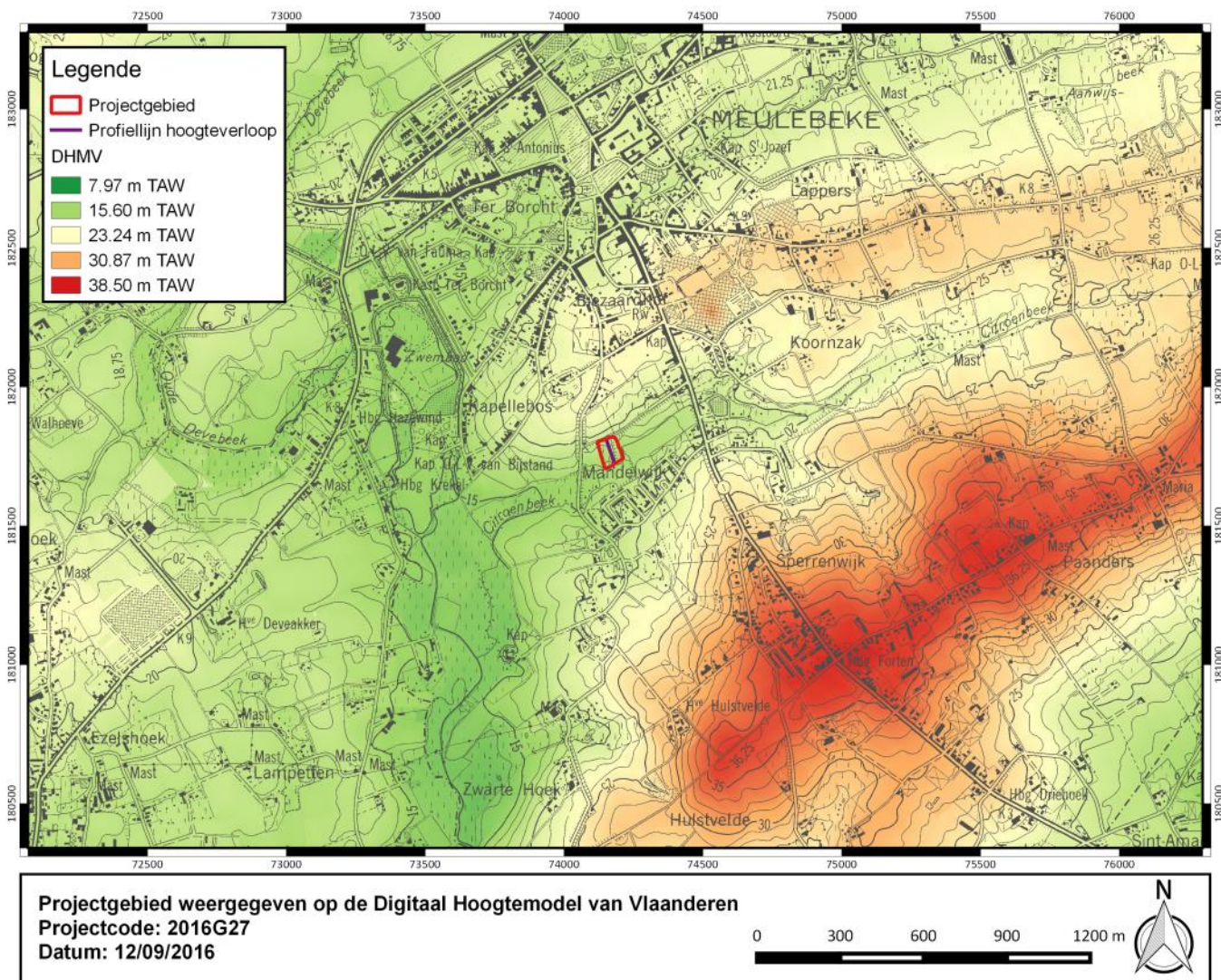
De potentiële bodemerosie is zeer laag voor het projectgebied. Het ligt net in de beekvallei van de Citroenbeek waardoor de erosie niet zo sterk zal zijn als op de flank van de heuvel. Door de aanwezigheid van de beek en de afwatering van de heuvel is de erosie niet verwaarloosbaar gezien deze kan optreden bij overvloedige regen.

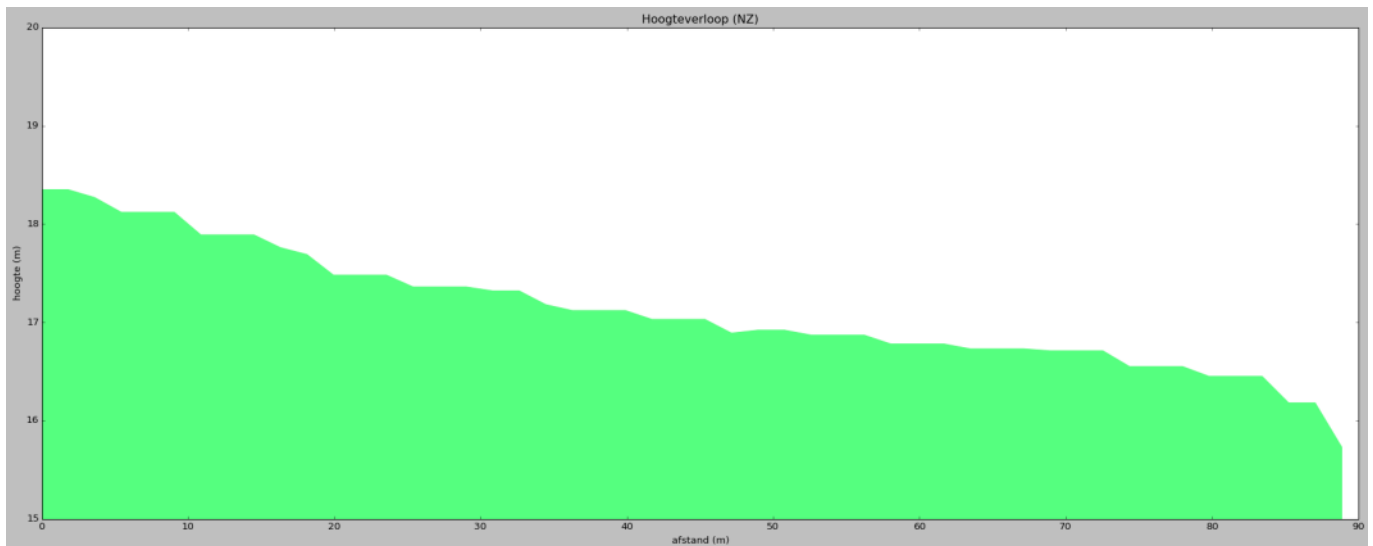
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart per perceel (2016) (bron: Geopunt).

1.2.1.4 Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHMV) en hoogteverloop

Het projectgebied ligt in een rivierdal (Citroenbeek) die zich heeft ingesneden in een zand(leem)rug. Deze rug is te zien ten zuiden van het projectgebied en kent een hoogte van 38,5 m TAW. Aan de noordzijde is de uitloper van de rug aanwezig die een hoogte van ca. 30 m TAW bereikt. Het projectgebied ligt dus in een kleine alluviale vlakte van de Citroenbeek wat ook kan afgeleid worden uit de fluviatiele afzettingen van het Quartair. De gemiddelde hoogte van het projectgebied bedraagt ca. 17 m TAW. In het westen is ook een riviervallei aanwezig terwijl het reliëf daar relatief vlak blijft.

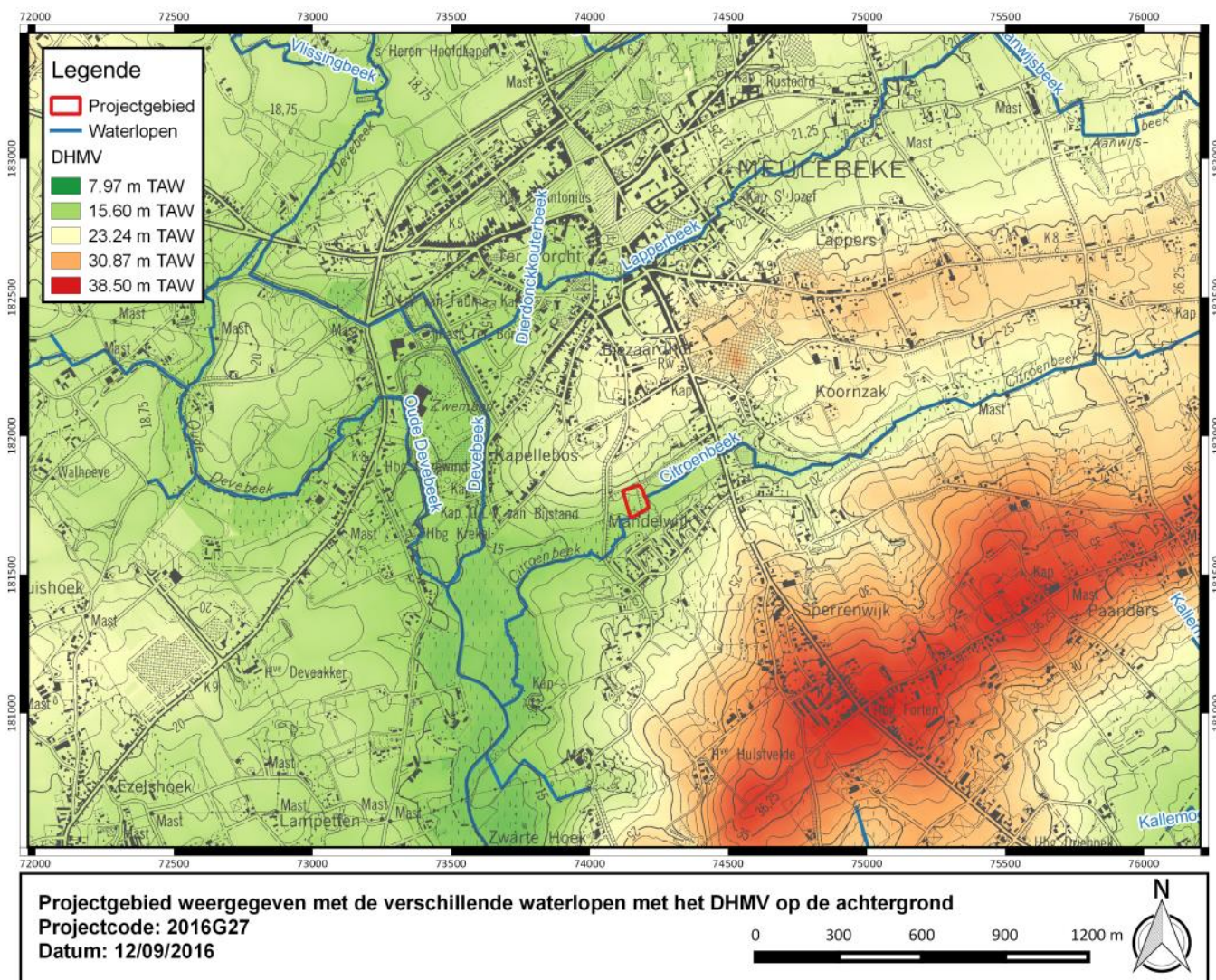
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op de Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (bron: Geopunt).

Figuur 10: Hoogteverloop van het projectgebied (van noord naar zuid) volgens de profiellijn weergegeven op het DHMV (bron: Geopunt).

1.2.1.5 Hydrografie

Het projectgebied ligt in het Leiebekken (deelbekken Devebeek). Het projectgebied grenst in het zuiden en oosten aan de Citroenbeek die voor de afvloeiing zorgt van de zand(leem)rug die aanwezig is in het zuiden. De Citroenbeek mondt uit in de Devebeek net na het punt waar de Devebeek en de Oude Devebeek samenvloeien. Ten noorden van het projectgebied stromen nog de Lapperbeek, de Dierdonckkouterbeek en de Vlissingbeek.

Figuur 11: Projectgebied weergegeven met de verschillende waterlopen en het DHMV op de achtergrond (bron: Geopunt).

1.2.2 Gekende archeologische waarden

1.2.2.1 Historisch en cartografisch onderzoek

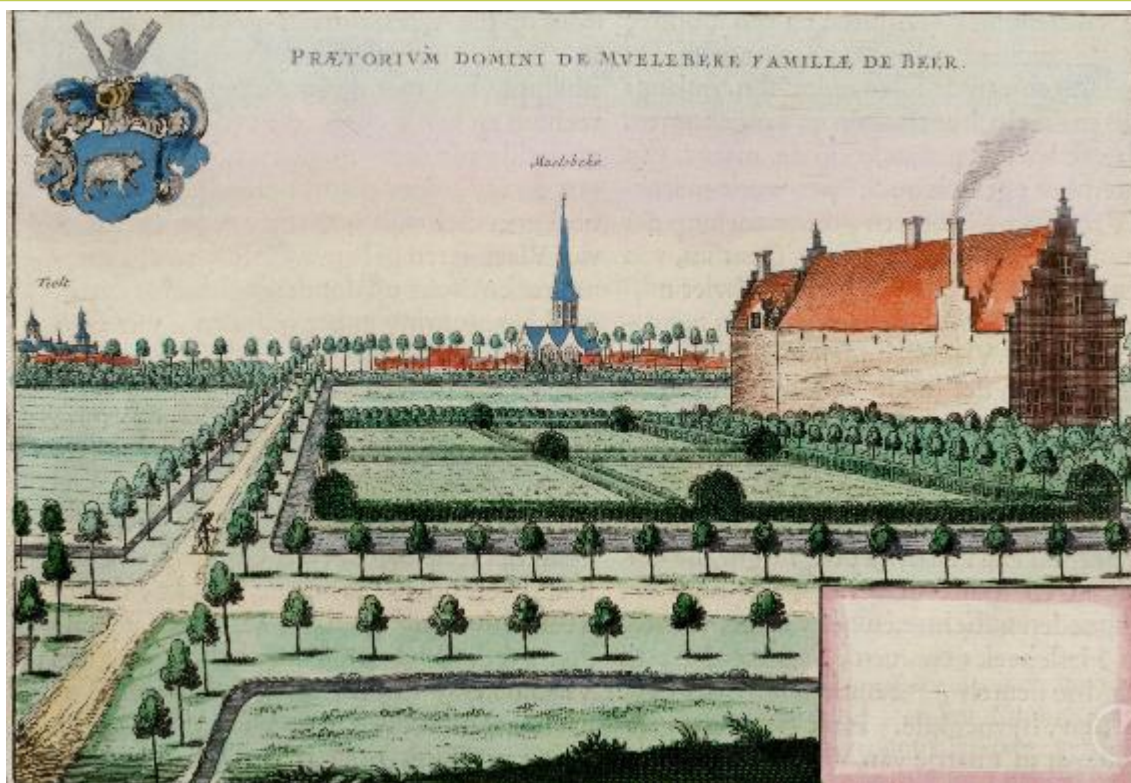
1.2.2.1.1 Historische achtergrond

Meulebeke situeert zich op een uitloper van het zandlemig Plateau van Tielt, dat in het zuiden is begrensd door een dalsliert van de Mandel. Binnen het huidige grondgebied van de gemeente zijn Neolithische silexartefacten opgegraven die wijzen op de vroege nederzettingen in het grondgebied. Deze nederzettingen situeren zich aan de Paanders, het 'Goed Ter Lucht', en een zone nabij de oude spoorlijn naar Ingelmunster. De Bruggesteenweg gaat wellicht terug op een Romeinse heirweg. Daarnaast kruisen bij de huidige Plettinckplaats twee kleinere verbindingswegen uit de Romeinse tijd. Nabij het 'Dooder Lieden Land' werden bij een opgraving van een Romeins vlakgraf wapens en aardewerk aangetroffen.

Toponiemen zoals Robrechtgem en Manegem wijzen op oude Frankische nederzettingen. Tevens was er reeds een opgraving van een vlakgraf uit de Merovingische periode. Gedurende de vroege middeleeuwen ressorteert Meulebeke onder het bisdom Doornik en tegen het einde van de 7de eeuw is de streek reeds gekerstend. De eerste bidplaats wordt nog in de 7de eeuw opgericht aan het knooppunt van verschillende verbindingswegen en geleidelijk aan ontwikkelt zich hier een dorpskern. Meulebeke wordt aan het einde van de 9de eeuw enkele malen geteisterd door invallen van de Noormannen. Gedurende de middeleeuwen wordt het moerasgebied rond de oude Devebeek drooggelegd waardoor o.a. de Borchtmeersen ontstaan, die zich nabij het projectgebied bevinden.

Net als het nabijgelegen Ingelmunster is Meulebeke een heerlijkheid van het leenhof van Dendermonde, is het gelegen in de kasselrei Kortrijk en is het samen met 21 andere parochies onderworpen aan de Roede van Tielt. De oudste vermelding van Mullenbeca dateert uit 1100. De hoofdheerlijkheid van de gemeente is Ter Borcht. In 1436 gaat Ter Borcht over tot het geslacht vander Douve, dat de naam 'Van Meulebeke' aanneemt. Dit onderschrijft de band tussen het kasteeldomein en het dorp. Op het einde van de 15de eeuw gaat het domein over op de familie De Beer. Deze familie blijft bezitter van de heerlijkheid Meulebeke tot aan het einde van de 18de eeuw. De beer op het wapenschild van Meulebeke is een verwijzing naar de familie De Beer, die sterk zijn stempel zal drukken op de Meulebeekse geschiedenis. De eerste stenen kerk van Meulebeke dateert uit ca. 1100. Vanaf de 14de eeuw speelt de Mandelvallei een voorname rol in de vlasindustrie. Aan het eind van de 15de eeuw telt Meulebeke reeds 2000 inwoners.

De 16de eeuw betekent een enorme bloei voor de vlas-en linnenindustrie. Gedurende de 17de eeuw zal het economisch belang van deze nijverheden nog toenemen. Tijdens de 17de eeuw wordt Meulebeke echter vaak belaagd door plunderende legers, waaronder de Fransen, die in 1645 de Sint-Amanduskerk in brand steken. De oorlogsproblemen zorgen samen met aanhoudende pestepidemieën voor een algemene verarming en bevolkingsrecessie in de regio. In 1655 verheft Filips IV de heerlijkheid Meulebeke of Ter Borcht tot baronie als dankbetuiging aan Nicolas de Beer. Figuur 12 toont ter Borcht met omliggende velden in 1641. Op de achtergrond is de Sint-Amanduskerk te zien.

Figuur 12: Ter Borch, Sanderus, 1641 (Bron: Heemkundige Kring Molenbeke)

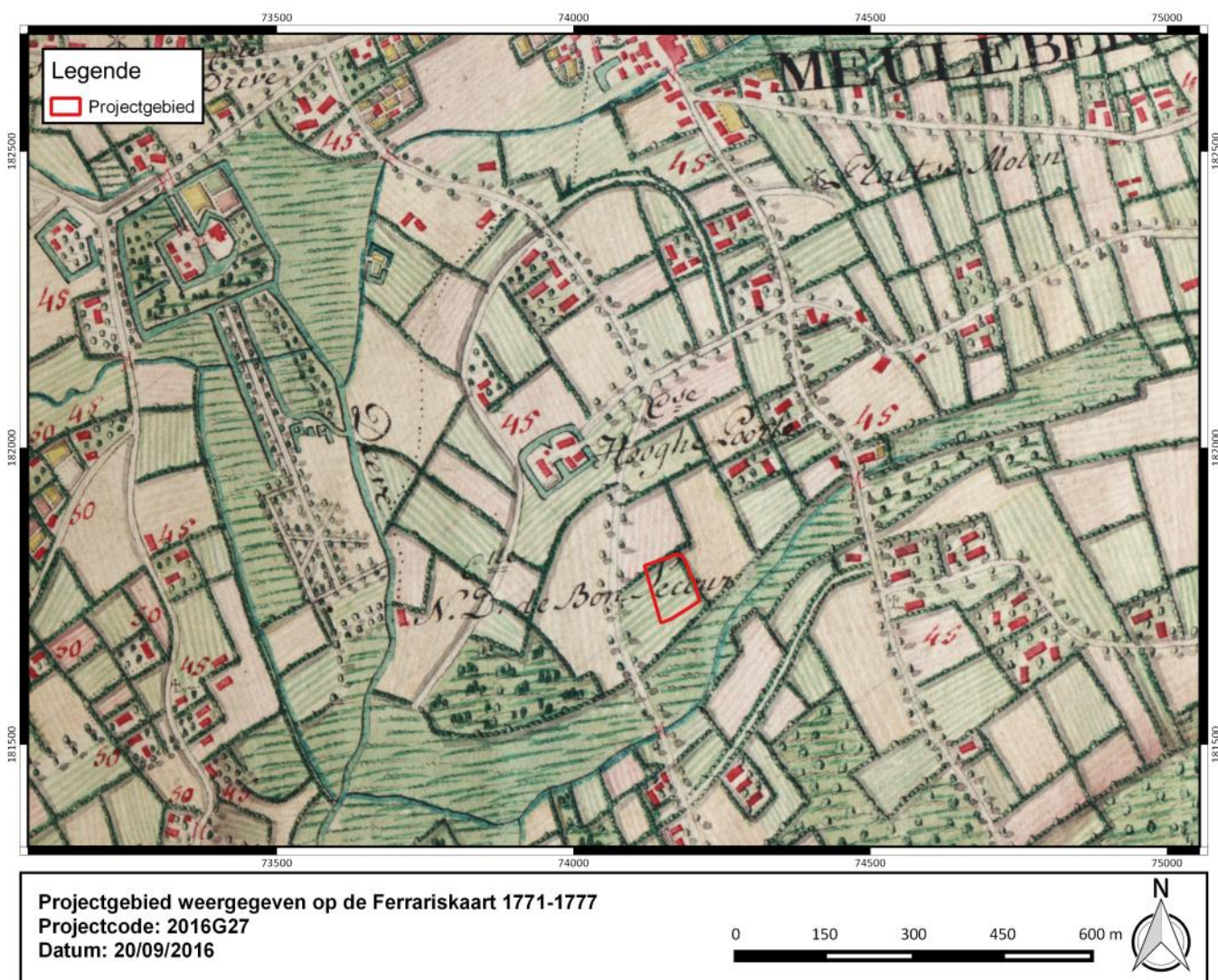
Diezelfde Nicolas de Beer laat in de periode 1654-1656 een landboek van de parochie Meulebeke samenstellen. Hierin is voor het eerst sprake van het Goet te Hoochpoorte dat zich nabij het projectgebied bevindt. De rustige periode in de 18de eeuw wordt doorbroken wanneer de troepen van Lodewijk XV in 1744 de Kasselrij Kortrijk binnenvallen. In 1761 is het regiment van Saksen-Gotha in Meulebeke gelegerd. In de 18de eeuw gebeuren verscheidene wegen- en infrastructuurwerken, ter bevordering van de verbinding met nabijgelegen dorpen en steden. De kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Altijddurende Bijstand wordt in 1756 opgericht, nabij het projectgebied. In 1772 wordt de kapel uitgebreid door het groeiend aantal bedevaarders. Aan het eind van de 18de eeuw kent Meulebeke ca. 7000 inwoners waardoor het de grootste plattelandsgemeente van de kasselrei Kortrijk is. Gedurende de 18de eeuw is er wederom een bloei van de vlasindustrie. Als centrum van de vlasnijverheid verkrijgt Meulebeke een marktoctrooi in 1784. Begin 1794 zijn er in Meulebeke Oostenrijkse troepen gelegerd. Op 19 juni 1794 komen de eerste Franse troepen binnen de dorpskern. Er is een inkwartiering van de soldaten in het kasteel Ter Borch. Aan de Oostrozebekestraat komt het hoofdkwartier met administratie.

De economie van Meulebeke beperkt zich in de 19de eeuw tot de landbouw en linnennijverheid. De linnennijverheid ondergaat aan het midden van de 19de eeuw een enorme crisis ten gevolge van invoerrechten in het buitenland, het verlies van de Spaanse markt (en zijn kolonies) en de concurrentie van de gemechaniseerde industrie. Meulebeke gaat gebukt onder pauperisme, mede door de landbouwcrisissen en epidemieën. Slechts in de tweede helft van de 19de eeuw gebeurt een geleidelijke modernisering van de industrie. De belangrijkste nijverheden in Meulebeke zijn de handweef- en de kantsnijverheid. De voortschrijdende industrialisatie in de 20ste eeuw uit zich in het optrekken van nieuwe fabrieken en brouwerijen. De tewerkstelling blijft het grootste in de textielnijverheid.

De Eerste Wereldoorlog begint te Meulebeke met de inval van het Duitse leger op 15 augustus 1914. Een "Ortskommandantur" wordt achtereenvolgens ingericht in het huis Roelandts op de Markt en in de pastorie; de kommandant zelf verblijft in het kasteel Ter Borch. Ook het kasteel Bossuyt wordt door de Duitsers bezet en herberg "Den Beer" wordt ingericht als "Soldatenheim". Fabrieken worden ontruimd en als voorraadschuren benut. De soldaten worden ingekwartierd bij burgers, boeren en vnl. in de school en

het klooster te Marialoop. Tijdens de periode 1917-1918 zijn er hevige gevechten tussen terugtrekkende Duitse troepen en het aanrukkende Franse leger. Op 18 oktober 1918 vindt de strijd om Meulebeke plaats. Gedurende de Tweede Wereldoorlog wordt een deel van de Belgische troepen gehuisvest in Meulebeke. Op 26 en 27 mei 1940 wordt de 'slag om Meulebeke' gevochten. Tijdens dit militair treffen zit de markt geprangd tussen het Duitse Leger dat vanuit het zuiden komt en het Belgische leger dat zich heeft ingegraven aan de spoorlijn Tielt-Ingelmunster. De Duitsers bezetten het Kasteel Ter Borch en de Kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Altijddurende Bijstand.²

1.2.2.1.2 Historische kaarten

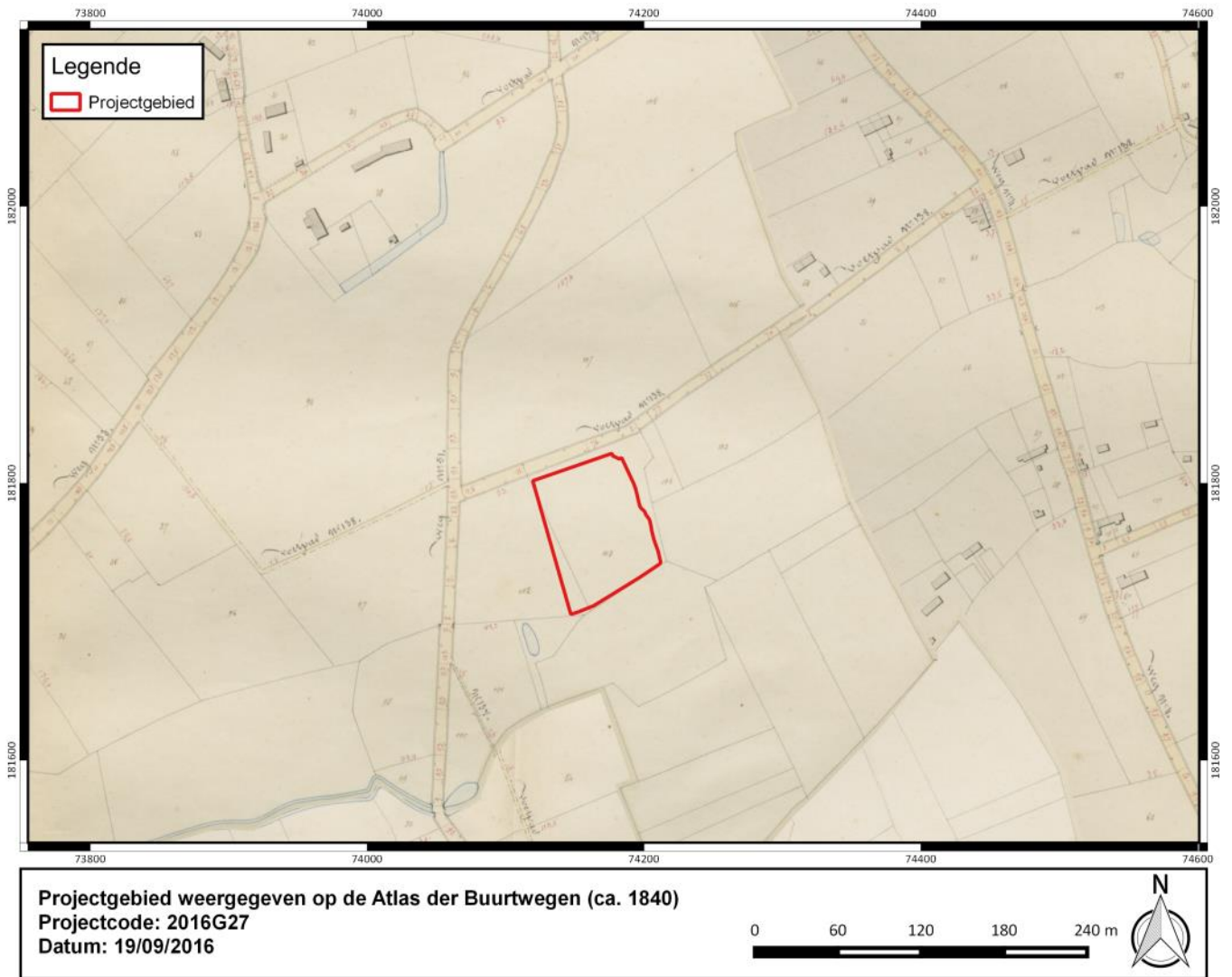
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt)

² Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Meulebeke, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/122150> (geraadpleegd op 20 september 2016)

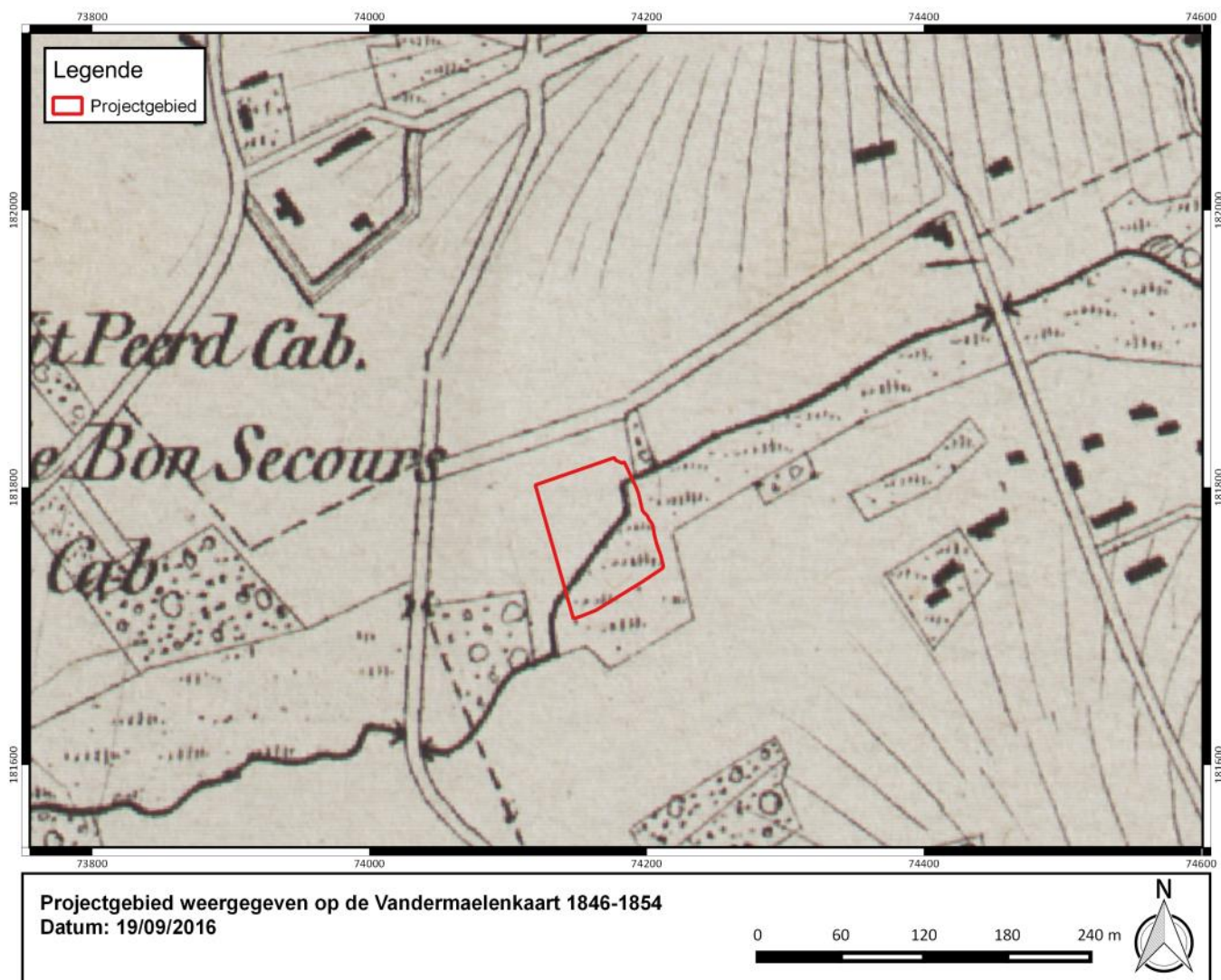
Figuur 14: Detailweergave van het projectgebied op de Ferrariskaart 1771-1777 (Bron: Geopunt)

Het projectgebied is niet bebouwd en bestaat uit akkerland. Het plangebied ligt ten zuiden van de bebouwde kern van Meulebeke en ten zuidoosten van het Kasteel Ter Borch. Ten zuiden van de locatie stroomt een waterweg. De Ommegangsdreef is nog niet op de kaart aangeduid. Ten westen van de locatie is een weg gelegen, die een gelijk tracé volgt als de huidige Vuilputstraat. Nabij de locatie situeert zich het Goed Hooghe Poorte en de Kapel de Notre Dame de Bon Secours. De weg ten zuiden van de waterweg is de Mandellaan.

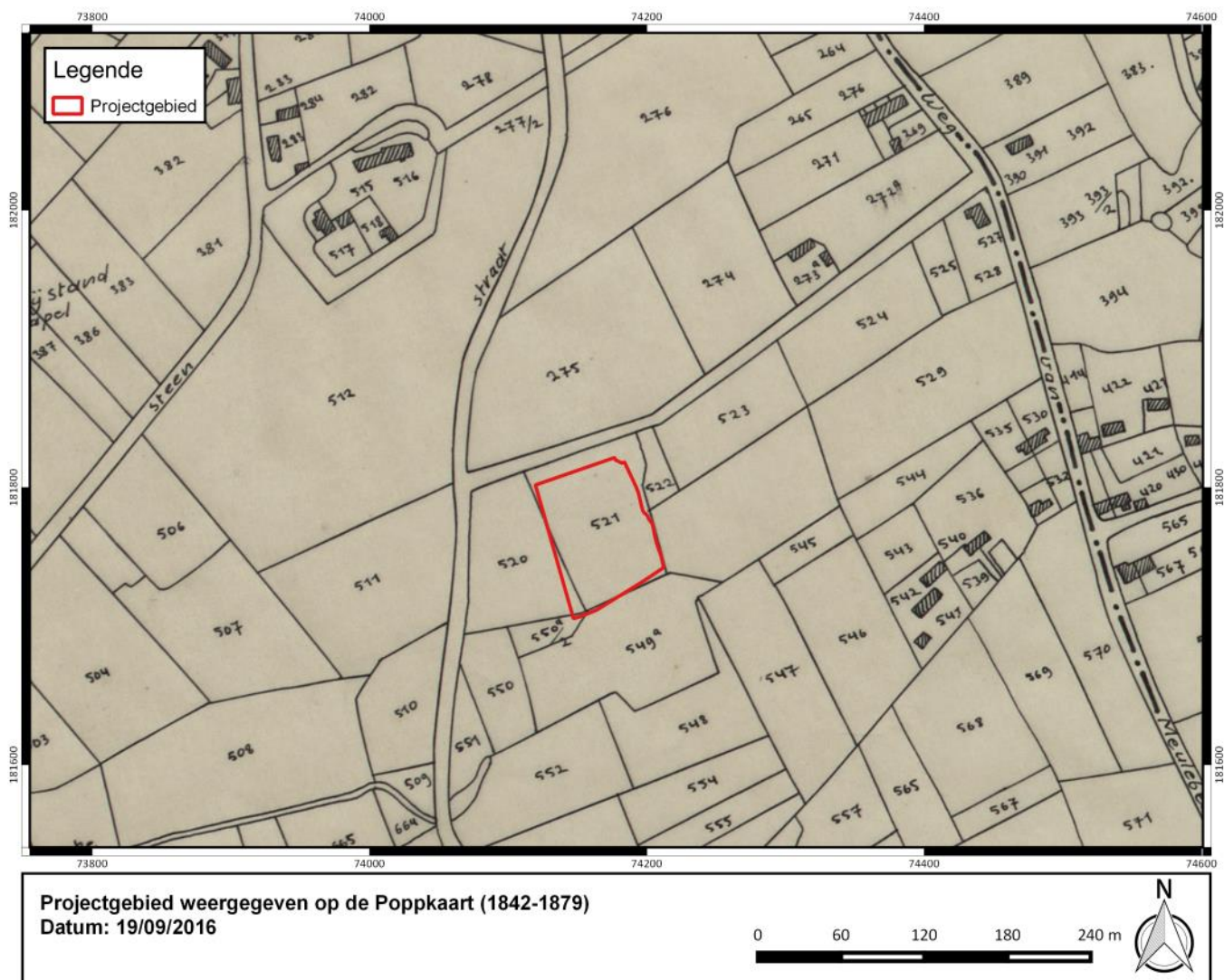
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt)

Er is geen bebouwing zichtbaar in het projectgebied. Het huidige wegtracé is reeds duidelijker te onderscheiden. Aan de noordkant van het projectgebied situeert zich de Ommegangsdreef. Ten westen loopt de Oostrozebekestraat en ten oosten de Vuilputstraat.

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt)

Er is geen bebouwing zichtbaar op het projectgebied. Het wegtracé toont eenzelfde beeld als de Atlas der Buurtwegen. Het feit dat de waterweg het projectgebied doorstroomt is te wijten aan een onnauwkeurigheid in de Vandermaelenkaart. Ten Westen van de locatie is de kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Altijddurende Bijstand weergegeven.

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart 1842-1879 (Bron: Geopunt)

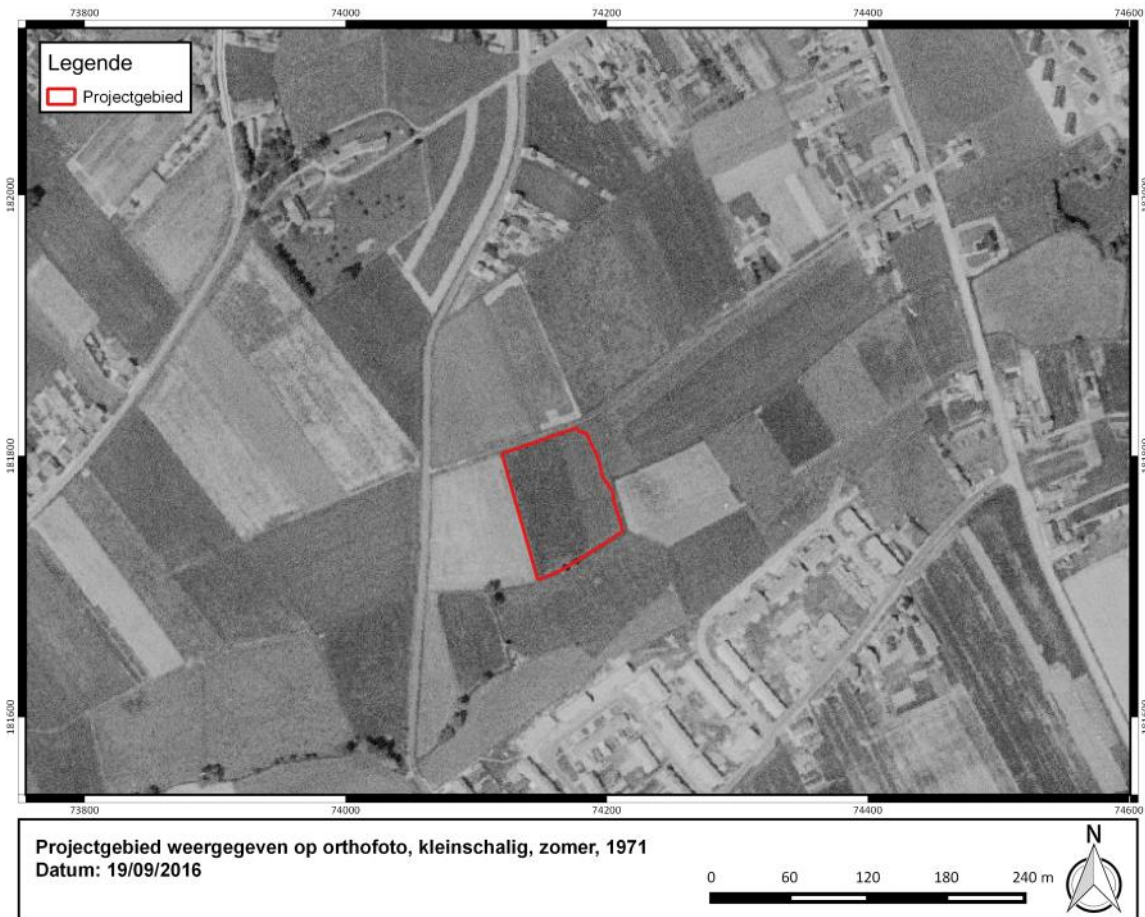
Er is geen bebouwing zichtbaar. De straat ten westen van de locatie wordt aangeduid met de benaming Oeyghem-sstraat. De straat ten oosten wordt aangeduid met de naam "Weg van Meulebeke naar Oostrozebeke".

Tabel 3: Overzicht van de historische situatie van de historische kaarten.

Bron	Jaartal	Historische Situatie
Kaart van Ferraris	1771-1777	Niet bebouwd; akkerland
Atlas der Buurtwegen	1843-1845	Niet bebouwd
Vandermaelenkaart	1846-1854	Niet bebouwd
Popp Kadasterkaarten	1842-1879	Niet bebouwd

1.2.2.1.3 Huidige gebruik en verstoringen

Er is geen evolutie zichtbaar in het recente gebruik binnen het projectgebied. Het gebied bestaat uit landbouwgrond, en is niet bebouwd. In het noorden grenst het projectgebied aan de Ommegangsdreef. De orthofoto van 2000-2003 toont een toename van de bebouwing in het omliggende gebied. Het gaat om drie bouwstructuren die zich ten westen van de locatie situeren. In het zuidelijk deel van de locatie staat een bomenrij.

Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomer, 1971 (Bron: Geopunt)

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomer, 1979-1990 (Bron: Geopunt)

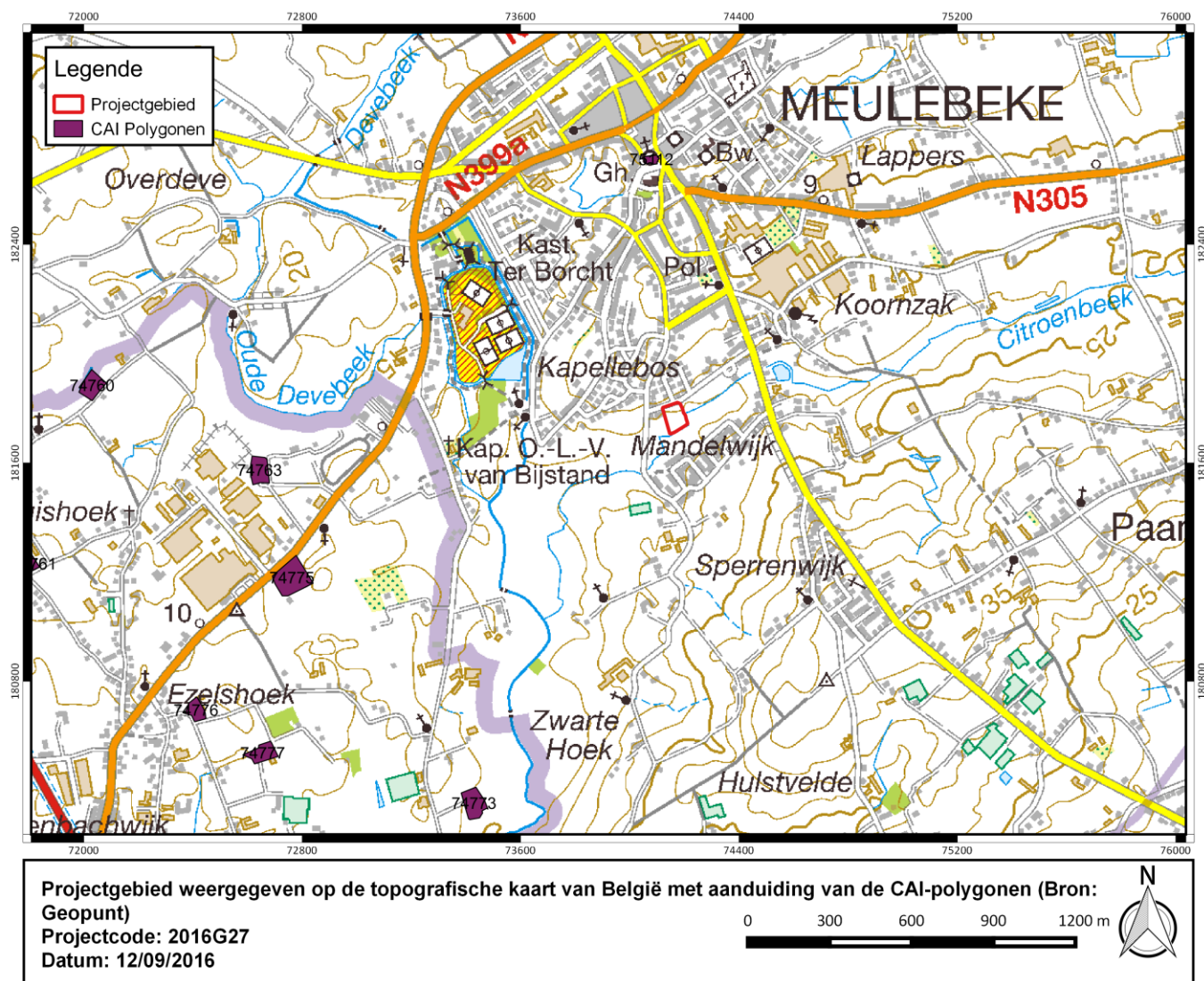
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winter, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winter, 2015 (Bron: Geopunt)

1.2.2.2 Beschrijving van de gekende archeologische waarden

Voor het onderzoeksgebied werden in de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) van Onroerend Erfgoed in de nabije omgeving volgende archeologische (indicatieve) waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld:

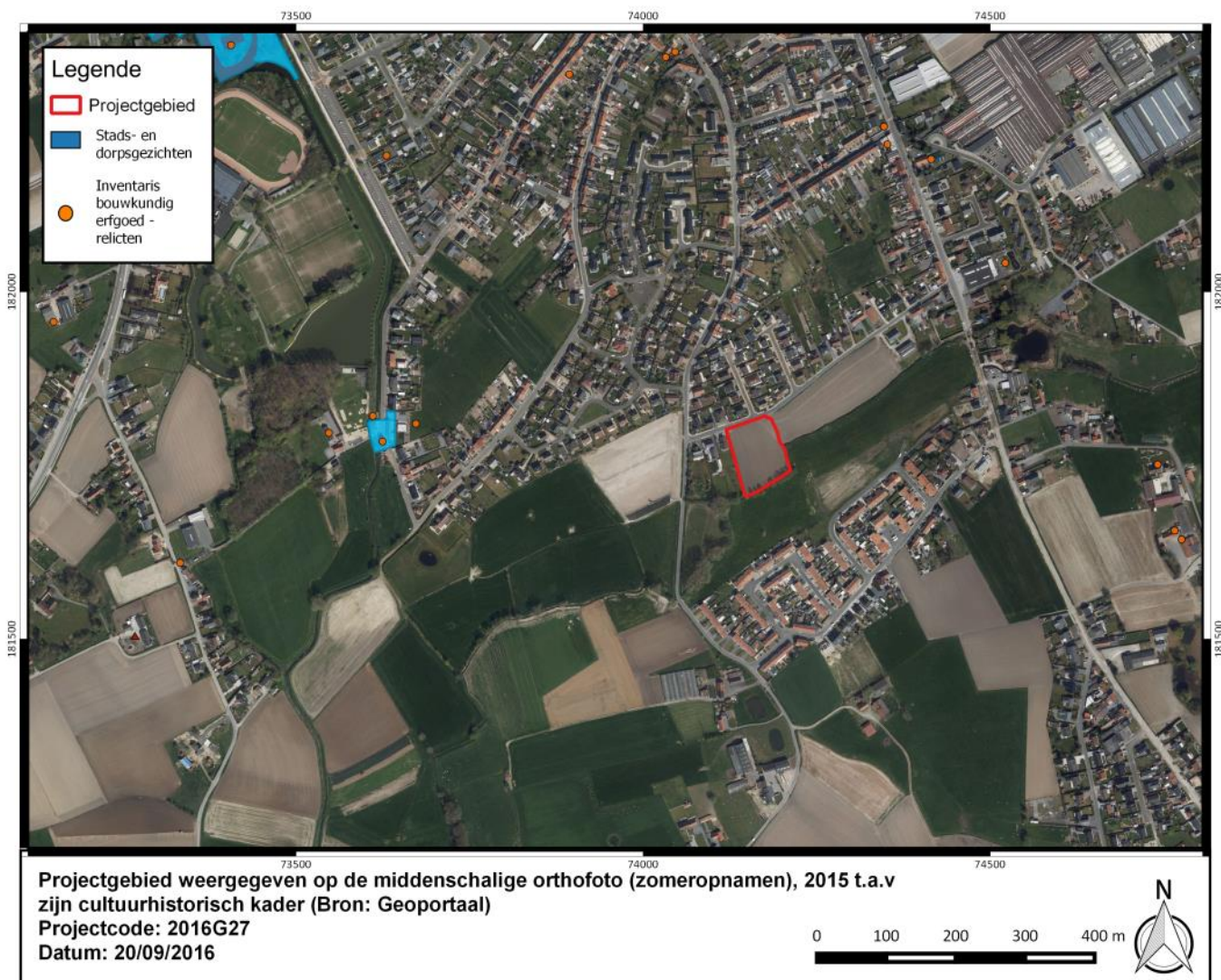
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België met aanduiding van de CAI-polygonen (Bron: Geopunt)

Tabel 4: Overzicht van de aanwezige CAI.

CAI nummer	Omschrijving
74760	INDICATOR CARTOGRAFIE: Walhoeve (N:15m): -Late middeleeuwen: Site met walgracht. Historische hoeve aangeduid op de Poppkaart (ca. 1850) en de Atlas der Buurtwegen (ca. 1843) als een volledig omwalde site met de naam "Ferme Vandenbulcke". Behouden omwalling ten W en ten N.
74763	INDICATOR CARTOGRAFIE: Walhoeve (N:15m): -Late middeleeuwen: Site met walgracht.
74775	INDICATOR CARTOGRAFIE: Walhoeve (N:15m): -Late middeleeuwen: Site met walgracht. Op de Ferrariskaart (1770-1778) aangeduid als een volledig omwalde site met losse bestanddelen; op de Poppkaart (ca. 1850) omwalling ten W. en Z.W, i.g. gedeelte werd

CAI nummer	Omschrijving
	nadien gedempt (DIBE). Opm.: walgrachtrest wel nog zichtbaar op topokaart en orthokleurenkaart.
74776	INDICATOR CARTOGRAFIE: Walhoeve (N:15m): -Late middeleeuwen: Site met walgracht. Omgrachting is niet meer bewaard
74777	INDICATOR CARTOGRAFIE: Walhoeve (N:15m): -Late middeleeuwen: Site met walgracht. Omgrachting is niet meer bewaard
74773	Goed Ter Kruisen: INDICATOR CARTOGRAFIE: (N:15m): -Late middeleeuwen: Site met walgracht Niet bewaard in landschap
75112	Sint-Amanduskerk Toevalsvondst 1963: (N:15m): -Volle middeleeuwen: sleuf in de kerk van westtoren tot aan het koor: geen sporen van vroegere fasen, wel resten van klokgieten

1.2.2.3 Projectgebied gesitueerd ten aanzien van zijn landschappelijk en culturele kader

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de middenschalige orthofoto (zomeropnamen), 2015 t.a.v. zijn cultuurhistorisch kader (Bron: Geoportaal)

Ten westen van het projectgebied situeert zich het beschermd stads-of dorpsgezicht 'Onze-Lieve-Vrouwe-van-Bijstandkapel' met omgeving. 1715 laat baron Nicolas de Beer, heer van Meulebeke, een oud Mariakapelletje vervangen door een nieuwe kasteelkapel op een open plek in de "Steenbossen" aan de zuidzijde van zijn kasteeldomein Ter Borch. In 1756 wordt deze kapel in opdracht van Filips-Alexander de Beer herbouwd tot kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Altijddurende Bijstand. De kapel staat tevens gekend als "*kapel Onze-Lieve-Vrouw van Tertentee*" omdat jongeren die bij hun bezoek aan de kapel op elkaars tenen trappen zich aan een nakend huwelijk zouden kunnen verwachten.

In 1886 laten de toenmalige kasteelbewoners dokter Leo Thienpont en Barbara Loncke de kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Altijddurende Bijstand herbouwen tot de huidige kapel in neogotische stijl met uitspringend voorportaal en koor. Van de 18de-eeuwse kapel blijven de zeshoekige centraalbouw, de altaarnis en het Onze-Lieve-Vrouwebeeld bewaard. De kapel groeit al gauw uit tot een alom gekend bedevaartsoord. Edgard Van Baveghem (Dendermonde, 1880 - Meulebeke, 1952), oud-burgemeester, amateuraannemer, kunstschilder en laatste bewoner van het kasteel Ter Borch, voorziet de kapel in 1934 van het huidige, grotere voorportaal met balustrade. Vanaf 1935 verfraait hij het interieur met grote muurschilderingen, waarvan hij de schetsen eerst in het kasteel op doek zet. Hij beeldt de jaarlijkse processie van Meulebeke af met vele bekende dorpsbewoners als onder meer pastoor Clemens Scherpereel en Van Baveghems' tweede echtgenote Zoë Vanhove.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog wordt de kapel tijdelijk door de Duitsers bezet. Opdat de bedevaarders een behoorlijke rustplaats zouden hebben, laat Van Baveghem in 1950 het plein voor de kapel aanleggen.³

Ten noordwesten van de locatie ligt het Kasteel Ter Borch. Dit is een beschermd monument en tevens een beschermd stadszicht. Het kasteeldomein Ter Borch is een waardevolle historische site waarvan de huidige configuratie met de omwalde motte, de omringende percelen en het grachtensysteem grosso modo teruggaat op de situatie van 1654 zoals afgebeeld in de landboek van de parochie Meulebeke. Gans deze omgeving is ontegensprekelijk verbonden met kasteel en versterken de waarde ervan.

Ten oosten van de locatie staat een tuin met Lourdesgrot.⁴

In de richting van de bebouwde dorpskern van Meulebeke situeren zich nog een ruim aantal relictten van het inventaris bouwkundig erfgoed. Deze situeren zich ca. 1 km ten noorden van de locatie.

1.3 Conclusie en syntheseplan

Dumobil Construct nv plant de realisatie van een verkaveling aan de Ommegangsdreef te Meulebeke. Deze werkzaamheden vormen een bedreiging voor eventuele archeologische relictten aanwezig in het bodemarchief. Doel van deze studie is enerzijds te bepalen wat het archeologisch potentieel is van de planlocatie om vervolgens de impact van de geplande werken hieraan af te toetsen.

Landschappelijk gezien is het projectgebied gelegen op de rand van een Holocene beekvallei. De bodem bestaat uit een sequentie van lemig zand, natte zandleem en profielloze klei.

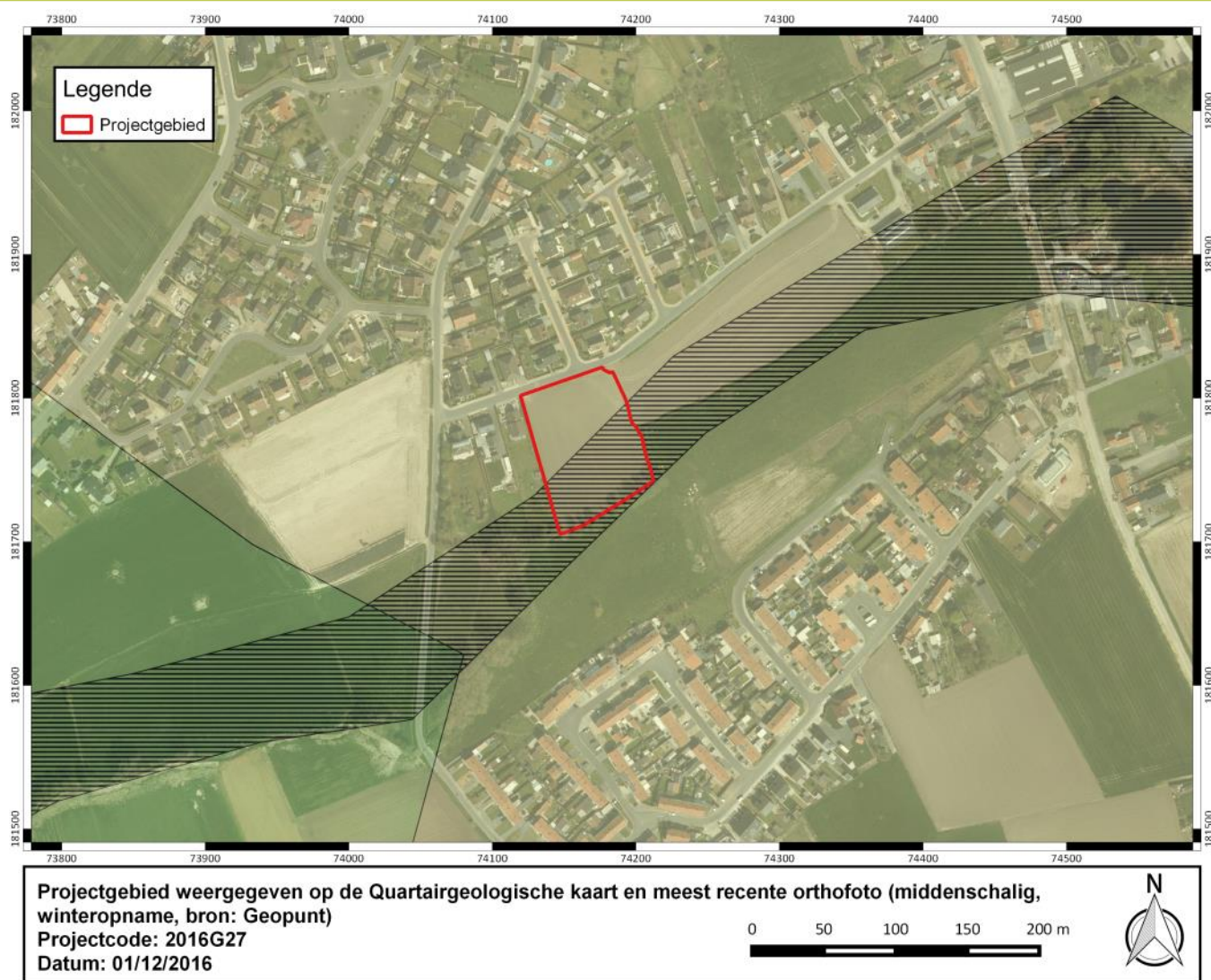
Historisch wordt het ontstaan van Meulebeke gesitueerd in de vroege middeleeuwen, met een Germaanse oorsprong, hoewel een oudere voorloper uiteraard niet uitgesloten kan worden.

Op archeologisch vlak lijkt de ruime omgeving van het projectgebied een blinde vlek, toch zeker volgens de Centraal Archeologische Inventaris. Buiten enkele laat- tot postmiddeleeuwse cartografische indicatoren van hoeves met walgracht zijn geen vindplaatsen gekend. Deze vaststelling is naar alle waarschijnlijkheid het gevolg van een gebrek aan onderzoek en niet zozeer een weerspiegeling van de archeologische realiteit.

Landschappelijk gezien is het potentieel hoog. Het is dan ook aangewezen het terrein te onderwerpen aan verder archeologisch onderzoek. Een proefsleuvenonderzoek kan de menselijke activiteiten op het plangebied in kaart brengen.

³ Inventaris (OLV-Altijddurende Bijstand)

⁴ Inventaris (ter Borch)

Figuur 24: syntheseplan.

1.3.1 Samenvatting t.a.v. gespecialiseerd publiek

Omwille van de realisatie van een verkaveling te Meulebeke dient een bekrachtigde archeologienota toegevoegd te worden aan de vergunningsaanvraag. Hoewel weinig archeologische waarden gekend zijn in de ruime omgeving van het plangebied is het archeologisch potentieel aanzienlijk, puur op basis van landschappelijke gegevens. Het terrein is gelegen op de rand van de Citroenbeek. De geplande werkzaamheden vormen een bedreiging van het bodemarchief. Gelet op de interessante situatie is verder onderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek aangewezen.

1.3.2 Samenvatting t.a.v. niet gespecialiseerd publiek

Op de percelen tussen de Ommegangsdroef en de Citroenbeek te Meulebeke plant Dumobil Construct nv de bouw van een nieuwe verkaveling, hiervoor moet een archeologische nota opgesteld worden. In de omgeving zijn niet veel archeologische sites gekend maar de omgeving was wel aantrekkelijk voor mensen in het verleden. De terreinen zijn nooit verstoord dus de kans bestaat dat nog resten bewaard zijn in de ondergrond. Omwille van deze redenering is verder onderzoek aangewezen.

Deel 3: Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2016

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Jacobs P., De Ceukelaire M., De Breuck W. en De Moor G., 1999. Toelichtingen bij de Geologische Kaart van België - Vlaams Gewest, Kaartblad 21, Tielt. Belgische Geologische Dienst en Vlaamse overheid, afdeling Land en Bodembescherming, Ondergrond, Natuurlijke Rijkdommen, 60p.

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Meulebeke, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/122150> (geraadpleegd op 20 september 2016)

Deel 4: Bijlagen

Projectcode	
Onderwerp	
Plannummer	1
Type plan	Kadasterplan
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	09/09/2016

Plannummer	2
Type plan	Topografische kaart
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	09/09/2016

Plannummer	3
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	20/09/2016

Plannummer	4
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Traditionele landschappen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	09/09/2016

Plannummer	5
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Traditionele landschappen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	09/09/2016

Plannummer	6
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Quartair Geologische Kaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	09/09/2016

Plannummer	7
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	12/09/2016

Plannummer	8
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Potentiële bodemerosie / perceel
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	12/09/2016

Plannummer	9
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	DHMV
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	12/09/2016

Plannummer	10
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Hoogteverloop
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	12/09/2016

Plannummer	11
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Waterlopen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	12/09/2016

Plannummer	12
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Sanderus
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1641

Plannummer	13
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Ferraris
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1771-1777

Plannummer	14
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Ferraris
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1771-1777

Plannummer	15
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Atlas der Buurtwegen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Ca. 1840

Plannummer	16
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Vandermaelenkaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1848-1854

Plannummer	17
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Poppkaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1842-1879

Plannummer	18
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1971

Plannummer	19
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1979-1990

Plannummer	20
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2000-2003

Plannummer	21
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2015

Plannummer	22
Type plan	Topografische kaart
Onderwerp plan	CAI
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	12/09/2016

Plannummer	23
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Cultuurhistorisch kader
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	20/09/2016

Plannummer	24
Type plan	Bodemkaart – orthofoto
Onderwerp plan	Syntheseplan
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	01/12/2016